

PRESTEUTDANNELSEN I AFRIKA I DAG OG I MORGEN

av

ERLING DANBOLT

Det er individualismens tidsalder som har skapt det verdensomspennende moderne misjonsarbeid. Det byr på en mangfoldighet av organisasjonsformer, mer eller mindre preget av fremtredende personligheter — skapere av *misjonsforetagender* i hjemlandene eller pionerer og organisatorer på misjonsmarken. Forholdene på misjonsmarkene er ytterst forskjellige, rase-messig, politisk, kulturelt og på andre måter. Selv misjonsfelter som grenser like opp til hverandre, kan være ytterst forskjellige. Når så de selskaper som arbeider på misjonsmarken, arbeider ut fra hver sine forutsetninger selv på samme mark, hvor forholdene er forholdsvis enhetlige, blir mangfoldigheten så stor at en kan ha vanskelig for å se enheten. Men den er der tross alt. Ikke bare i det enhetsarbeid som har knyttet evangelisk misjonsarbeid sammen til en bevisst enhetsfylking mot heden-skapet, all uensartethet til tross, men den er der bak organisa-sjonsformene og individualismen, i det evangelium som bærer alt evangelisk misjonsarbeid.

Evangeliet forkynnes nok med forskjellig betoning og ikke alltid med samme klarhet. Men det skaper tross alt noe som mennesker ikke kan organisere frem, det skaper menigheter. Hvor Guds ord forkynnes, skapes der kirke, selv om de som forkynner ordet, ikke sikter på det. For hvor folk griper evangeliet, der blir der nye mennesker, som, uansett de organisa-sjonsidealer som preger arbeidet, blir noe mer enn kristenflok-ker og forkynnesforeninger, de blir menigheter. I sin form vil de bli preget av den kirke misjonærene gikk ut fra. Organi-sasjon og kirketukt og gudstjenesteformer blir ytterst forskjel-lige. Men de blir menigheter, kristne menigheter som samles om

Guds ord først og fremst søndag formiddag. De bæres alle oppe av Guds ord i forkynnelse, undervisning og sjelesorg, og de har sakramentene, dåp og nattverd. De unge menigheter kan heller ikke unngå å få en slags menighetstjeneste. Der må bli noen som får hovedansvaret for at menigheten samles til gudstjenester og møter, forkynnelse og undervisning — en menighetsforstander eller prest.

I unge menigheter vil et stort ansvar hvile på presten. Menighetslemmene kommer jo like ut av hedenskapet. De har ikke bare meget å lære for å kunne leve som rette kristne, de har også en hedensk arv å slepe på. Den blir de ikke kvitt uten et alvorlig arbeid med å trenge inn i Guds ord for der å finne kraft og veiledning. Men her trenger de hjelp. De har selv lært å lese som voksne, hvis de har lært det da, først neste generasjon lærer det som barn. De har kanskje ikke hele Bibelen på sitt morsmål, kanskje ikke engang hele Det nye testamente. Er der noe sted i kristenheten presten får større ansvar enn andre steder, så må det i tilfelle være i de unge kristne menigheter som kjemper for livet i et hedensk miljø.

Forståelsen av prestens betydning i misjonsarbeidet har ikke alltid vært like stor i alle selskaper, fordi en til dels har vært redd geistlig salvelse og prestetyranni, og det har de unge kirker slett ikke bruk for. Men i de senere år er det blitt mer og mer klart for alle at det i virkeligheten er nettopp prestene som bærer hovedbyrden av det daglige arbeid og ansvar i de unge kirker. Menighetsledere må de unge kirker ha, og de må ha folk som kjenner sitt ansvar og som har kunnskaper nok til å stå som veiledere for andre.

Nå er det selvsagt ikke mulig å skaffe fullt utdannede prester til hver enkelt liten menighet, slik de gror opp i det veldige Afrika i dag. I enkeltmenigheten må det bli katekisten som blir menighetsleder. Han er lekmann med litt utdanning. Alle misjoner arbeider for å skaffe slike menighetsledere og gi dem best mulig utdanning. Men disse katekistene kan ikke stå helt alene, de trenger støtte av presten som veileder dem, underviser

dem og tilser deres arbeid. Effektiviteten av katekistene er derfor avhengig av prestens dyktighet.

Hvordan så skaffe prester til de svære misjonsområder i Afrika? Det er det store problem. Hver misjon har kjempet med det fra begynnelsen av og søkt å løse det på sin måte. Der er skapt en innfødt pretestand i Afrika, og den står der respekt av. Men der er ikke allesteds gjort like meget for å gi den den beste utdanning. Det kan også være delte meninger om hva en forstår ved den beste utdanning, om den skal være mer praktisk eller mer akademisk. Økonomien setter trange grenser for hva de enkelte selskaper makter å yte. Det er vanskelig å skaffe kvalifiserte lærerkrefter, og ikke mindre vanskelig å skaffe elever som har de nødvendige forkunnskaper og det personlige kall som kreves for å gå inn i et så slett lønnet arbeid som prestegjeringen, når en med tilsvarende skolegang kan bli lærer i statens tjeneste med en lønn som er mange ganger så stor som prestens.

Presteutdanning er derfor det store problem i de unge kirker i Afrika i dag, felles for alle misjoner og for alle menigheter. Derfor er det helt på sin plass at Det internasjonale misjonsråd har tatt opp dette problem til et inngående studium. Det har allerede sendt tre studiekommisjoner til Afrika (syd for Sahara) for å studere dette spørsmålet, og en fjerde — til Madagaskar — er under forberedelse. Rapportene fra de tre kommisjoner foreligger nå. Det er interessant lesning som fører oss like inn i sentrum av de unge kirkers eksistenskamp. En får et overveldende inntrykk av det slitsomme, trofaste arbeid som de forskjellige misjoner har utført og utfører for å skaffe de unge kjempende menigheter åndsfylte prester med kunnskaper og innsikt, offervilje og omsorg for sjelene. Og en ser vanskelighetene tårne seg opp. Hvordan skal de overvinnes? Det er det rapportene vil søke å gi svar på.

Det mest interessante i disse rapportene er det helhetsbilde de gir av presteutdanningen i Afrika i dag. Forslagene til forandringer tør der være mer delte meninger om. Her er der forresten nokså stor forskjell på de tre rapportene. Den første leg-

ger hovedvekten på forslagene til forandringer og gir ikke klare opplysninger om forholdene ved de presteskoler som er i gang i Øst- og Vest-Afrika, hverken om lærerstab, elevtall eller undervisningsplan. Det gjør at det blir meget vanskelig å gjøre seg opp en mening om de forslag som fremsettes. De er også meget detaljerte. De og de skoler bør slås sammen uansett konfesjonell forskjell eller stamme- og språkforskjell, de og de skoler bør flyttes osv. En står her overfor en av svakhetene i det internasjonale samarbeid i misjonen — tilbøyeligheten til å la enkeltmenn og kommisjoner som har avlagt lynvisitter på misjonsmarken, gi direktiver som misjonærene på de enkelte marker skal bøye seg for i dyp respekt for misjonsvitenskapen. La være at misjonærene på marken kan ha vanskelig for å få det store overblikk siden de står midt oppe i arbeidet og dets problemer — nettopp derfor har de ganske andre forutsetninger for, i samarbeid med de unge kirker, å finne løsninger som har livets rett og ikke bare blir skrivebordsteorier som skaper nye vanskeligheter i det daglige arbeid.

De to andre rapporter er ganske annerledes forsiktige når det gjelder de konkrete forslag. Hovedvekten ligger her på oversikten over de presteskoler som finnes. De gir derfor et overordentlig interessant utsyn over situasjonen i sin helhet, og problemene kommer en inn på livet. En får et sterkt inntrykk av hvor oppstykket presteutdannelsen er, med en mengde ganske små skoler, ofte med bare én misjonær som underviser én eller et par elever ved siden av sitt arbeid som bestyrer av en eller flere stasjoner, byggearbeid etc. De virkelig organiserte presteskoler i disse store strøk har i alminnelighet 10—20 elever og et par misjonærer som lærere, ytterst sjelden også en innfødt lærer.

En av de største vanskeligheter som møter oss her, er språkproblemet. Bare i Øst-Afrika er der skoler som underviser på et afrikansk språk, helst swahili, men da er det iallfall i alminnelighet ikke felles for alle elevene ved skolen, noen må lære det som et fremmed språk for å kunne følge undervisningen. Derfor blir det enklest å undervise på et européisk språk, helst

engelsk, men også fransk eller spansk i de koloniområder hvor administrasjonen er på disse språk. I de fleste tilfelle er der ikke vei utenom. Prestene skal representere menigheten overfor kolonimakten og må beherske dens språk. All annen høyere undervisning foregår på europeisk språk. Når dertil kommer at elevene ikke forstår hverandre, fordi de kommer fra helt forskjellige afrikanske språkgrupper, er de nødt til å gripe til det europeiske språk som ellers brukes i vedkommende område for å forstå sine egne klassekamerater. Samtidig gir dette dem adgang til en hel teologisk litteratur, mens der kanskje ikke finnes noen litteratur, ikke engang hele Bibelen, på deres eget språk.

Selv om en innser nødvendigheten av å gripe til et europeisk språk som undervisningsspråk, er det av stor betydning at en også ser de alvorlige vanskeligheter ved en slik undervisning på et språk som ikke er studentenes eget, et språk av en helt annen struktur enn deres eget, skapt av en annen rase, utviklet i en annen kulturtradisjon. Det kan neppe være mange som lærer det slik at de helt ut behersker det. De fleste vil lære det omtrentlig, for omtrentlighet er en menneskelig uregenskap som afrikaneren ikke er fri for. Hovedmengden av stoffet blir til-egnet som utenatføring uten helt ut å fordøyes, for det er ikke sagt på ens morsmål. Jeg har selv hatt anledning til å føle denne vanskelighet på pulsen, da jeg underviste ved lærerskolen på Madagaskar. Her må nemlig all undervisning skje på fransk. Det var utrolig hvor flinke mange kunne bli i fransk, men det var også utrolig hvor ofte det enkleste ble misforstått selv av flinke elever, og hvor meget som ble bare omtrentlig forstått, fordi elevene trodde de forsto det lenge før de i virkeligheten hadde tilegnet seg det.

Hovedstudiet i all presteutdannelse er arbeidet med Guds ord. Når nå studentene skal arbeide med Guds ord på et fremmed språk, vil de ikke få den innføring i det som de trenger for å kunne forkynne det på sitt eget. Det kan bli som med den afrikanske prestelærer en av rapportene forteller om. Han underviste studenter av sin egen stamme i pastoralteologi og prekenlære, men foretrakk å gjøre det — på engelsk. Samme rapport

nevner en afrikansk prest som sa: Vi må få undervisningen på engelsk, siden vår Bibel kommer fra England. Enhver oversettelse er jo naturligvis av annenrangs verd i sammenlikning med den originale engelske Bibel — og vi vil ha det beste!

Afrikanske prester som har fått sin utdannelse på engelsk, og lært å fortolke den engelske Bibel, skal så, når de kommer ut i menighetene, gjøre det arbeid deres lærere skulle hatt meget bedre forutsetninger for å gjøre: overføre bibelkunnskapen til deres eget språk slik at den kan bli til oppbyggelse for menigheten gjennom preken og forkynnelse. Det er i sannhet store krav som stilles til dem.

Selvsagt er det umulig å skaffe en teologisk litteratur på hvert enkelt afrikansk språk. I rapport II nevnes at i hele det område den omfatter (Angola, Belgisk Kongo, Fransk Vest-Afrika, Fransk Ekvatorial-Afrika, Liberia, Mozambique og Ruanda-Urundi), er der ikke noe afrikansk språk som tales av mer enn 2 millioner mennesker.

De vanskeligheter vi her har nevnt, viser klart at om det er aldri så utilfredsstillende å skulle gi undervisningen på et europeisk språk, så vil det i de fleste tilfelle bli nødvendig. Men en må være klar over det utilfredsstillende i det, for å kunne finne midler til å bøte på det. Rapportene understreker nødvendigheten av at der blir flere innfødte afrikanske professorer ved presteskolen, særlig i de praktisk-teologiske fag, som prekenlære og pastoralteologi. Likeledes bør misjonæren, selv om han kan undervise på sitt eget morsmål, lære iallfall ett av de språk som tales innen det område skolen ligger, slik at han bedre kan forstå de vanskeligheter som melder seg for en afrikansk tankegang. Der bør også skapes en teologisk litteratur, som, selv om den er på engelsk, er skrevet av teologer som er vel inne i afrikanske forhold og tar hensyn til dem. Her kunne der etableres et fruktbart samarbeid mellom de forskjellige misjonsmarker.

Av stor betydning er det at der utdannes kvalifiserte afrikanske lærerkrefter ved presteskolen. I dag er der ytterst få afrikanske professorer ved presteskolen i Afrika. Mange presteskoler har bare europeiske eller amerikanske professorer. Rap-

port III nevner som ønskemål at hver presteskole har iallfall tre misjonærer og en innfødt lærer.

Med hensyn til betingelsene for opptagelse, er der stor forskjell på de forskjellige steder. Her er det om å gjøre at nivået kan heves, så studentene får de almenkunnskaper som er nødvendig både som grunnlag for et virkelig studium og som bakgrunn for arbeidet i menigheter som omfatter flere og flere medlemmer med høyeste utdanning samfunnet kan gi. Prestestanden må stå på høyde med lærere og funksjonærer når det gjelder almindelig utdanning. Og de må ikke drukne i økonomiske bekymringer. Men samtidig som kravene ved opptagelse på presteskolene skjerpes, må en se til at de står i overensstemmelse med forholdene ellers i det miljø presten skal leve i. Prestene må ikke rykkes opp over de menigheter de skal betjene, men dele deres kår og leve deres liv.

Når det gjelder undervisningsplanen ved presteskolene, er der visse trekk som er felles for alle skoler. Studiet av Guds ord vil jo alltid bli det viktigste i en teologisk utdanning. Kirkehistorien har ofte for lite plass, til dels sløyfes den helt, fordi man mener afrikaneren mangler historisk perspektiv. Rapportene understreker sterkt at slik må man ikke tenke. Det kirkehistoriske studium har stor betydning i de unge kirker, men det må legges an etter deres behov. Også de unge kirker har sin — ofte temmelig korte — hjemlige historie, som bør studeres. Det vil gi et lite historisk perspektiv som kommer til nytte i studiet av alminnelig kirkehistorie. Og den trenger de å få kjennskap til. Det er jo kirkens erfaring fra den skaptes pinsedag, en erfaring som også de unge kirker må få del i. Hva som her skal ha vekten, er der delte meninger om. Rapport I mener middelalderen bør studeres særskilt, fordi forholdene i Vest-Europa i middelalderen er så like forholdene i de unge kirker i dag. Men det tør ha større betydning å studere kirkens kamp i oldtiden, mot hedenskapet, og hvordan kirken i denne kamp — som er så lik den de unge kirker har å kjempe i dag — skapte de eukumeniske symboler, for å verge kirkens tro fra utglidning. Likedan reformasjonstiden med dens kamp for å bevare det rene

evangelium om rettferdiggjørelse ved tro alene. I det hele trenger der en kirkehistorieskrivning som tar hensyn til de unge kirkers behov og ikke fortaper seg i indre-européiske forhold og stridigheter, med personnavn og stedsnavn som ikke har noe innhold for folk fra andre verdensdeler.

Men hovedstudiet må bli arbeidet med Guds ord, særlig Det nye testamente. Her trenger der kommentarer som fører inn i teksten uten å fortape seg i detaljer av rent akademisk interesse, men med skarpt blikk for de problemer de afrikanske forhold gjør aktuelle, og de vanskeligheter de afrikanske språk har for å finne uttrykk for de bibelske tanker. Her vil det være av betydning å gi studiet av nytestamentlig gresk en plass. Det gir direkte føling med teksten forbi den engelske oversettelse som brukes i undervisningen, og hjelper studentene til en mer direkte tilegnelse. Men det er ikke mange skoler som gir plass for et slikt studium. Den eneste lutherske presteskole som er omtalt i rapportene, er den felles-lutherske skole på Oscarsberg i Syd-Afrika, felles for Svenska Kyrkans Mission. Evangelical Lutheran Church (Amerika), Hermannsburgermisjonen, Berlinermisjonen og Det norske misjonsselskap. Denne skolen har nytestamentlig gresk på leseplanen, og legger stor vekt på bibelstudiet. Det er i overensstemmelse med Luthers ord om at der hvor de bibelske grunnspråk ikke studeres, der må evangeliet til slutt gå under. Skolen på Oscarsberg har to misjonærer som lærere, en amerikaner og en svenske, og 18 studenter med familier. Også elevkonene får undervisning. Kurset er 4-årig. Undervisningsspråket er engelsk, da studentene taler 5 forskjellige afrikanske språk.

Rapportene går inn for en utstrakt samarbeidspolitik. Og samarbeid må der selvsagt til. Skal presteskolene få de lærerkrefter de trenger, må flere kirker eller misjoner gå sammen på tvers av stamme- og språkforskjell. Men når det i rapportene også hevdes at forskjellige konfesjoner bør slå seg sammen om presteutdannelsen, da er det sikkert å gå for langt. Iallfall kan det ikke bli veien for luthersk misjonsarbeid. For de reformerte samfunn spiller den konfesjonelle forskjell dem imellom min-

dre rolle. Men for lutheranerne er det sannhetsproblemet og trosspørsmålene som betyr mest. Veien for de lutherske misjoner og kirker må bli å slutte seg sammen om en presteutdanning på luthersk grunn, slik det er skjedd på Oscarsberg.

Det kunne være fristende å referere mer fra de innholdsrike rapporter, men det ville føre for langt. Selv om de ikke omfatter mer enn 220 tettrykte sider, er stoffet så konsentrert at det er umulig å gi et noenlunde fyldig referat på den plass som står til rådighet. Derfor må det bli med disse antydninger.

Undersøkelsene av presteutdannelsen i Afrika er ikke avsluttet med disse tre rapporter. Neste år skal en kommisjon til Madagaskar for å fortsette undersøkelsen der. Denne neste rapport vil få særlig stor interesse for oss, fordi norsk misjonsarbeid har investert så meget åndelig kraft nettopp på denne vår største misjonsmark, hvor forholdene er så vidt forskjellige fra forholdene på Afrikas fastland. Det er umulig for en madagaskar-misjonær å lese de foreliggende rapporter uten å se dem i lys av forholdene på Madagaskar. Selv om vi altså må vente på den offisielle rapport derfra, vil det kanskje ha interesse for dette tidsskrifts lesere i denne forbindelse å høre litt om presteutdannelsen på Madagaskar.

Allerede når det gjelder de rent språklige forhold, står Madagaskar i en særstilling, med ett språk som tales av 4 millioner mennesker, som er ett folk selv om det er delt i en mengde stammer. Der er en ikke så liten gassisk litteratur, som også omfatter en del teologi. Mens det offentlige skolevesen benytter fransk som undervisningsspråk — i lærerskolene må da også misjonene gjøre det — er alt kirkens arbeid ellers på madagassisk, både i småskolen og helt opp til presteutdannelsen. Samarbeidet mellom de protestantiske misjoner er meget godt, de har delt landet mellom seg, og står sammen i den intermisjonære komité som omfatter alle misjoner, unntatt katolikker og anglikanere.

Når det gjelder presteutdannelsen, har de kirker som hører til Londonermisjonen, tre små skoler som de ikke finner å kunne slutte sammen, fordi det vil vanskeliggjøre rekrutteringen. Når

samme kirke finner det mest hensiktsmessig med tre skoler, er det klart at det ikke kan bli noe spørsmål om sammenslutning av presteskolen for de forskjellige misjoner. Sammenslutning er altså ikke alltid den selvfølgelige løsning. Parisermisjonen og kvekerne har også hver sin skole. Alle disse skoler har en misjonær i spissen og ellers gassiske lærere.

De lutherske misjoner: Evangelical Lutheran Church, Lutheran Free Church og Det norske misjonsselskap har derimot realisert sammenslutningstanken etter konfesjonell linje, og driver Den felleslutherske presteskole på Ivory, Fianarantsoa. Her er da sentrum for den lutherske presteutdanning. Skolen omfatter 3 forskjellige avdelinger: selve presteskolen som er 4-årig med to klasser og opptagelse hvert annet år, forberedelseskolen som er 2-årig, og skolen for elevenes koner. I alt er der til enhver tid 60—70 studenter, foruten 50—60 koner og ca. 100 barn. Lærerkreftene er to norske og en amerikansk misjonær, og 3 gassiske professorer i presteskolen, dessuten 2 gassiske lærere særskilt for forberedelseskolen, og en norsk og en gassisk lærerinne for koneskolen. Lærerstabens svarer altså så noenlunde til det kommisjonens anser ønskelig, når det gjelder misjonærer, men der er mange flere gassiske innfødte lærere enn en regner med muligheten av andre steder. De gassiske professorer er alle utdannet på Ivory. En av dem har siden studert i Strasbourg og tatt teologisk eksamen der.

All undervisning foregår på gassisk. Men der brukes en del fransk litteratur i undervisningen, særlig i nytestamentlig gresk, og studentene skaffer seg ikke så lite fransk teologisk litteratur, som skolen formidler.

Fordelene ved en felles skole for hele den lutherske kirke på Madagaskar, er innlysende. Studenter fra de forskjellige kanter — 12-14 stammer pleier være representert på skolen — kommer hverandre inn på livet i studietiden for så å gå ut hver til sine strøk som er så vidt forskjellige, men med bevisstheten om å høre til det samme folk og den samme kirke. Til i dag er hele 680 kandidater uteksaminert fra presteskolen på Ivory. Utover i menighetene er det de gassiske prester som bærer det

daglige arbeid i forkynnelse, undervisning og sjelesorg i et fruktbart samarbeid med det frie vitnesbyrd som har slik bred plass i den madagassisk-lutherske kirke.

I vår tid da selvstendigjørelsen av de unge kirker står på dagsordenen, er nettopp presteutdannelsen et av de strategiske punkter. En taler så meget om behovet for kirkeledere, og det er selvsagt stort. Men en må ikke se seg blind på behovet for ledere, som om ledergaven var den kirkeskapende nådegave, men legge vekten først og fremst på de unge kirkers behov for åndsfulle prester som kjenner sin Bibel og er dypt forankret i Guds ord.

Rapportene fra de tre studiekommisjonene om presteutdannelsen i Afrika («Survey of the Training of the Ministry in Africa») som er omtalt og referert ovenfor, er disse:

- I. Report of a Survey of Theological Education in East and West Africa, with Special Reference to the Training of the Ordained Ministry, undertaken in April to July 1950 under the auspices of the International Missionary Council, by the Rt. Rev. Stephen Neill, M.A., DD. London and New York, 1950. (For private circulation only.)
- II. Report of a Survey of Theological Education in Angola, Belgian Congo, French West Africa, French Equatorial Africa, Liberia, Mozambique and Ruanda-Urundi, undertaken in June to December 1953, by Dr. M. Searle Bates (Chairman), Rev. Christian G. Baeta, Dr. Frank Michaeli, Dr. Bengt G. M. Sundkler. London and New York, 1954.
- III. Report of a Survey of Theological Education in the Union of South Africa, Southern and Northern Rhodesia, and Nyasaland, undertaken in September to December 1953 by Dr. Norman Goodall and Rev. Erik W. Nielsen. London and New York, 1954.